

▶ НАЖИВО

"Коли ми прибираємо умовного Пушкіна, ми віднаходимо місце для українського діяча". Про перейменування топонімів — УІНП

Ганна Цьомик

Тетяна Кривоніс

27 липня 2023, 21:47

. Скотч на зображенні російського поета Олександра Пушкіна на будівлі театру у Харкові. 24 грудня, 2022. Фото: Суспільне Харків

27 липня набрав чинності Закон "Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів".

Що і коли має змінитися у зв'язку з цим, як просувалася декомунізація на Харківщині та які кроки вже зроблені в напрямку деімпералізації в ефірі Українського Радіо Харкова розповіла керівниця Північно-Східного відділу Українського інституту національної пам'яті Марія Тахтаулова.

У 2015 році відбувалися місцеві вибори — закон про декомунізацію ухвалили в травні, підписав президент, а вибори мали бути восени. Багато хто з кандидатів і в депутати, і в мери намагався ту тему використати, бо суспільство в цілому в Харкові не дуже сприймало і ідею перейменувань. Чинився певний спротив або було несприйняття і тому кандидати в депутати, в мери говорили про те, що ми уникнемо цього перейменування, що цього не буде.

Фото: Львівська ОВА

Певний спротив і навіть маніпуляції навколо цієї теми мали місце. Принаймні згадуються громадські обговорення, які в кіноконцертному залі "Україна" драматичні були, навіть з бійкою, і по районах міста, коли особисто мені під час такого обговорення в Київському районі Харкова не давали слово для виступу.

Одна з вулиць, яку планують перейменувати у Харкові. Лютий 2023 рік. Фото: Суспільне Харків

Були різні моменти, але більш-менш процес декомунізації в Харкові зрушився в листопаді 2015 року. Потім він продовжився вже в лютому 2016 року і завершився третім етапом — розпорядженням голови обласної адміністрації вже в травні 2016 року. Тоді загалом перейменували 268 вулиць, райони міста, станції метро, парки, сквери.

Чому раніше 2015 не зрушив цей процес?

По-перше, не можна говорити що до 2015 року ніяких декомунізаційних процесів в символічному просторі Харкова не було. В принципі перші паростки декомунізації в Харкові "проросли" в 1989 році — тоді набережну імені Жданова перейменували в Харківську набережну і з назви кінотеатру імені Жданова прибрали його ім'я. Вже в 1991 році, після проголошення Незалежності, тодішній очільник міста Євген Кушнар'єв також виступав з ініціативами декомунізації в місті: Дзержинського — майдан Свободи, вулиця Мироносицька, яка була теж імені Дзержинського і

році змінила назву.

[Українське Радіо. Націона...](#)
"Декомунізація" і "де..."

[Privacy policy](#)

Під час підготовки Харкова до "Євро-2012" були знесені кілька пам'ятників. Зокрема, на майдані Конституції пам'ятник Радянській Україні демонтували, також — алею комсомольців в сквері, де зараз Дзеркальний струмінь. Тоді ніяких широких обговорень не було — просто демонтували і все. Тоді ж перейменували майдан Рози Люксембург і повернули йому історичну назву — Павлівський майдан.

Майдан Конституції, Харків. Фото: Суспільне Харків

Ці процеси не були масовими і не привертали особливої суспільної уваги, як це відбувалося 2015-2016 роках.

Чи "ленінопад", зокрема падіння харківського Леніна, мав якийсь особливий сенс у просуванні декомунізації на Харківщині?

Безумовно, "ленінопад" прокотився всією Україною і в Харкові Ленін був своєрідним символом — там постійно збиралися люди, що підтримували "антимайдан" і для них це був такий сакральний символ і його демонтаж мав такий дуже потужний символічний сенс для Харкова: ми позбулися й одного з найбільших "леніних" в країні, і того, якого, здавалося, знести було б вкрай важко, зокрема і з огляду на позицію тодішню міського голови пана Кернеса.

Які були найяскравіші моменти просування декомунізації?

Безумовно видовищним був саме демонтаж Леніна, який протягом кількох годин намагалися і пиляти, і так далі. Запам'ятався довготривалий, вже можна сказати серіал, пов'язаний з перейменуванням проспекту Григоренка з Жукова. Пам'ятним теж був демонтаж того ж бюста Жукова, який скидали і повертали знову, доки з повномасштабним вторгненням він не щез в решті решт.

Повалений пам'ятник Маршалу Жукову у Харкові 17 квітня. Скрін: Костянтин Немічев

"Хочу нагадати, що в тому ж Львові ніхто не чекав відповідного законодавства і ще на початку 90-х років позбулися переважної більшості комуністичних назв. У Харкові довелося чекати такого законодавства і зрештою це реалізувати".

Наступним кроком буде прощання із російським імперським минулим, яке теж в нашому місті є і вже ці процеси розпочалися — 27 липня вступає в дію закон України про "деколонізацію" топонімії і ми знову будемо спостерігати і будемо учасниками, сподіваюсь активними учасниками, тих протестів і відшукуватимемо власну історію на зміну накинутим наративам, які прийшли до нас із Московії.

Як відбувається процес очищення в області та у Харкові: чи є відмінності?

Громади значно жвавіші за обласний центр. У низці громад вже відбулися такі перейменування, десь краще, десь гірше, але в цілому громади працюють. Можу відзначити, наприклад, [Мереф'янську громаду](#), яка дуже повернула не просто якісь там назви, а назви

української державності.

Вулиця Пермська у Харкові. Березень 2023 року. Фото: Маргарита Дежкіна/Суспільне Харків

Тривають обговорення у [Валківській громаді](#), [Малинівській](#) та в багатьох інших. [Первомайський](#) працює над зміною назви свого міста. В цей процес варто включатися і Краснограду, який теж має бути перейменований згідно зі законом.

В окремих випадках і досі є вулиці "жовтневі" або "колгоспні", які залишилися й уникли перейменування в громадах, але зараз вже це остаточно підчищається.

Чи допомогла декомунізація і нині старт деімпералізації вплинути на свідомість?

Топоніміка — це не про минуле, а про майбутнє. Звісно, що символічний простір має серйозний вплив на нашу свідомість, в

Голодоморі, наприклад, ми прибрати відповідних діячів, їхні прізвища з наших вулиць, а це привертало увагу людей до цієї теми, так ми, зокрема, усвідомлювали, що окупація призводить до смерті.

Зображення Леніна у міськраді. Фото: Суспільне Харків

"Ми це побачили знову — там, де побували окупанти, після них залишається випалена земля і тому для українців це і з історичної точки зору, і наша сучасність говорить про те, що ми маємо чинити спротив, бо інакше ми помremo".

Коли ми прибираємо умовного Пушкіна чи якогось іншого російського діяча і віднаходимо місцевого героя українського часів Української народної республіки, наприклад, та дізнаємося його історію, як він тоді боронив українську землю, то це пряма паралель з тим, що відбувається сьогодні.

Пам'ятник Пушкіну у Харкові облили червоною фарбою, 26 вересня 2022. Фото: Суспільне Харків

Іншою червоною лінією перейменувань є і вшанування пам'яті захисників, які загинули вже під час цієї війни. В суспільстві є великий запит на те, щоб увічнювати пам'ять саме хлопців і дівчат, що загинули з 2014 року і під час повномасштабного вторгнення — це вже для майбутніх поколінь, це для них приклад того, як ми боролися, інформація про тих, хто боровся за цю землю і за майбутнє.

[Privacy policy](#)

Наскільки довго процес очищення може тривати у нас в регіоні?

Тут є чіткі норми прописані в законодавстві, вони схожі з тими, що були під час декомунізації. З 27 липня відраховуємо 6 місяців — 27 січня вже 2024 року це є час для депутатів місцевого самоврядування на перейменування. Впоруються вони за 6 місяців, перейменують всі вулиці — процес завершено, якщо через якісь причини депутати не спромоглися перейменувати вулиці, то тоді своїм розпорядженням це зробить міський голова — голова громади, йому на це дається ще три місяці, тобто з січня до квітня. Якщо з якихось причин і він це не робить, то для цього ще 3 місяці матиме голова обласної військової адміністрації, щоб своїм розпорядженням завершити цей процес.

Пам'ятник Катерині II на зберіганні у музеї. 5 липня 2023. Фото: Суспільне Одеса

За рік ми матимемо вже кінцевий результат перейменувань топонімів, демонтажу пам'ятників, пам'ятних знаків тощо.

ЧИТАТИ ЩЕ

"У людей змінилося ставлення до Росії". Як закон про деколонізацію працюватиме на Харківщині

ТОП ДНЯ